

VELELNI NAKLON – VELELNIK

Glagolom v slovenščini lahko pripišemo različne lastnosti: osebo, število, čas, naklon, način in vid. V tem poglavju si bomo podrobno pogledali glagolski naklon, in sicer velelnik. V slovenščini poznamo tri glagolske naklone: povednega, pogojnega in velelnega. Poglejmo si par povedi.

Mama je odprla okno.

Ali si naredil domačo nalogo?

Če bi imel čas, bi šel na sprehod.

Zapri vrata!

Zgornje povedi se razlikujejo v glagolskem naklonu oz. tem, kaj želimo sporočiti. S povednim naklonom večinoma opisujemo dogajanje ali stanje (1. primer) ali postavljamo vprašanja (2. primer). S pogojnimi nakloni (3. primer) izražamo hipotetične situacije, ki bi se ali se bodo zgodile, če bo izpolnjen pogoj, tvorimo pa ga z besedico »bi«. Zadnji primer pa je zapisan v velelnem naklonu. Z njim ukazujemo, pozivamo ali prepovedujemo, nekomu torej damo navodila oz. izrazimo zahtevo. Zelo pogosto pri povedih v velelnem naklonu uporabljamo klicaj. Poglejmo si še par primerov.

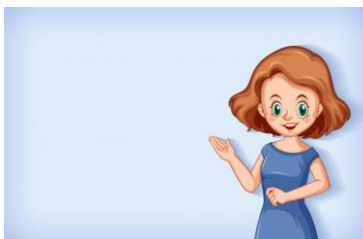
Matej, pospravi igrače in pridi v kuhinjo!

Pojdimo na sladoled!

Za prijavo na delavnico izpolnite obrazec in ga pošljite po pošti.

Vsi zgornji primeri so v velelnem naklonu, saj izražajo zahtevo ali navodilo. Nanašajo se na različne osebe – velimo lahko posamezniku ali skupini ljudi. Vseeno pa velelnika ne moremo uporabljati za vse tri slovnične osebe. Če osebe ni zraven nas, ji ne moremo podati navodil oz. od nje nekaj zahtevati, zato velelnika ne moremo tvoriti za 3. osebo. Prav tako velelnika ne moremo uporabljati za 1. osebo ednine. Poznamo torej samo oblike za 1. osebo dvojine in množine ter 2. osebo ednine, dvojine in množine.

Zapomni si: velelni naklon izraža zahtevo, prepoved ali ukaz. Tvorimo ga lahko za 1. osebo dvojine in množine ter 2. osebo ednine, dvojine in množine. Pri velelnem naklonu pogosto uporabljamo klicaj.

V spodnji razpredelnici najdeš vse oblike velelnika za glagol »zapreti«.

	ednina	dvojina	množina
1. oseba	/	zapri <u>va</u>	zapri <u>mo</u>
2. oseba	zapri	zapri <u>ta</u>	zapri <u>te</u>
3. oseba	/	/	/

Če podrobno pogledaš velelnne oblike glagolov, opaziš, da so zelo podobne glagolom v povednem naklonu. V večini primerov se spremeni **z**golj **e**na **č**rka, **konč**nice za različne osebe in števila pa **o**stanejo **e**nake, npr. midva zapreva - zapriva; mi zapremo - zaprimo; vidva zapreta - zaprita ipd. Izjema je samo oblika za **2. osebo ednine**, ki se tipično konča na črko **-i** (zapri, odnesi, napiši ipd.) ali **-j** (pojej, glej, zapoj ipd.). Posebnost velelnika je tudi v tem, da ga vedno uporabljamo v **sedanjiku**.

Poglejmo si nekaj skupin glagolov in njihovih oblik za velelni naklon. Pri številnih glagolih se črka **-e** (povedni naklon) spremeni v črko **-i** (velelni naklon). Gre za skupino glagolov, ki se v povednem naklonu v **1. osebi množine** končajo na **-emo** (pritisniti - pritisnemo; poslati - pošljemo ipd.).

Mi pritisnemo tipko. → Pritisnimo tipko!

Jure in Manca pošljeta pismo. → Pošljita pismo!

Midva pleševa. → Plešiva!

Manjša skupina glagolov ima poleg spremembe e → i še to posebnost, da se naglašena črka **-a** spremeni v **-e**. Pri teh primerih moramo biti zelo pozorni. Spodaj sva dva taka primera.

Iz omare vzamemo obleko. → Vzemimo obleko iz omare!

Ti objameš dedka. → Objemiti dedka!

Druga pogosta sprememba je **dodajanje črke -j**. Na tak način tvorimo velelnik s tistimi glagoli, ki se v povednem naklonu v **1. osebi množine** končajo na **-amo** (zaliti - zalivamo; skrivati - skrivamo ipd.).

Upoštevamo navodila. → Upoštevajmo navodila!

Ti poješ kosilo. → Pojejti kosilo!

Naslednja skupina glagolov, ki se v **1. osebi množine** konča na **-jemo** (varčevati - varčujemo, potovati - potujemo ipd.), v velelniku izgubi črko **-e**.

Onadva ločujeta odpadke. → Ločujta odpadke!

Mi varčujemo denar. → Varčujmo denar!

Velika posebnost pa so glagoli, ki se v **nedoločniku** oz. **osnovni obliki** končajo na **-či** namesto **-ti** (*teči, peči, reči* ipd.). Pri teh glagolov se ne spremenijo samo samoglasniki, temveč tudi **šumnika č** in **ž**. Glagoli v velelnem naklonu namreč v teh primerih **nimajo strešic**; **č** se torej spremeni v **c**, **ž** pa v **z**.

Odpadke vržemo v smeti. → *Odpadke vrzimo v smeti!*

Torto pečemo na 180 stopinjah. → *Torto pecimo na 180 stopinjah.*

Ti stečeš do prijatelja. → *Steci do prijatelja!*

Kot smo videli, so glagoli v velelniku zelo podobni tistim v povednem naklonu, razlikujejo se po navadi **zgolj v eni črki**. Vseeno pa imamo v slovenščini tudi izjeme, ki v velelnem naklonu dobijo **povsem drugačno obliko**. Poglejmo si par primerov.

glagol *iti*: *Ti greš v trgovino.* → *Pojdi v trgovino!*

glagol *biti*: *Mi smo hvaležni.* → *Bodimo hvaležni!*

glagol *vedeti*: *Vi veste, da je sadje zdravo.* → *Vedite, da je sadje zdravo.*

PAZI!

Povedi z **modalnimi glagoli** (*morati, smeti* ipd.) pogosto **napačno interpretiramo kot velelnik**. Čeprav je pomen povedi podoben (nekomu nekaj ukažemo ali prepovemo), so modalni glagoli tipično uporabljeni v **povednem naklonu**. Lahko bi rekli, da je to drug način, kako izrazimo zahtevo, prepoved ali ukaz. Poglejmo si par primerov.

Ti moraš narediti domačo nalogo. = **povedni naklon** (z modalnim glagolom)

Naredi domačo nalogo! = **velelni naklon**

Ne smemo pretiravati s sladkorjem. = **povedni naklon** (z modalnim glagolom)

Ne pretiravajmo s sladkorjem! = **velelni naklon**

VAJE

Glagole postavi v velelni naklon.

Miha, _____ (pobрати) perilo in ga _____ (prinesti) v spalnico!
Vozniki, _____ (upoštevati) semafor in _____ (speljati) šele pri zeleni luči.
Miha in Jure, _____ (vzeti) vsako svojo torbo in _____ (priti) do avta.
Bi šli na izlet v gore? Seveda, _____ (iti)!
Tina, _____ (postreči) mu kavo in piškote.
_____ (reči) ji, da mora poklicati mamo.
Ko odnesete smeti, odpadke pravilno _____ (ločevati).
Otroci, odpadkov ne _____ (metati) naokoli!

Podčrtaj pravilno obliko velelnika.

Posluš!/Poslušaj me, ko ti nekaj govorim!
Hitro steci/steči do sestre in ji reči/reci, naj pride v hišo.
Ležite/Lezite na tla in se sprostite.
Iz torbe vzamite/vzemite zvezek in prepisite/prepisite stavke.
Ne tekmuje!/tekmuje med seboj!
Specimo/Spečimo tisto torto, ki jo ima sestra najraje!
Počesi/Počeši si lase in umi/umij zobe!
Žogo vrži/vrzi tako daleč, kot lahko!

REŠITVE

Glagole postavi v velelni naklon.

Miha, **poberi** (pobрати) perilo in ga **prinesi** (prinesti) v spalnico!
Vozniki, **upoštevajte** (upoštevati) semafor in **speljite** (speljati) pri zeleni luči.
Miha in Jure, **vzemita** (vzeti) vsako svojo torbo in **pridita** (priti) do avta.
Bi šli na izlet v gore? Seveda, **pojdimo** (iti)!
Tina, **postreži** (postreči) mu kavo in piškote.
Reci (reči) ji, da mora poklicati mamo.
Ko odnesete smeti, odpadke pravilno **ločujte** (ločevati).
Otroci, odpadkov ne **mečite** (metati) naokoli!

Podčrtaj pravilno obliko velelnika.

Posluši/**Poslušaj** me, ko ti nekaj govorim!
Hitro **steci**/steči do sestre in ji reči/**reci**, naj pride v hišo.
Ležite/**Ležite** na tla in se sprostite.
Iz torbe vzamite/**vzemite** zvezek in **prepišite**/prepisite stavke.
Ne tekmujeite/**tekmujte** med seboj!
Specimo/Spečimo tisto torto, ki jo ima sestra najraje!
Počesi/**Počesi** si lase in umi/**umij** zobe!
Žogo vrži/**vrzi** tako daleč, kot lahko!